

Григорій Д. Гуцуляк

Інститут агроєкології і природокористування НААН

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-8263-1636>

Марія Я. Височанська

Прикарпатська державна сільськогосподарська дослідна станція Інституту

сільського господарства Карпатського регіону

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2116-9991>

Юрій Г. Гуцуляк

Прикарпатська державна сільськогосподарська дослідна станція Інституту

сільського господарства Карпатського регіону

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2031-2987>

Тетяна Ф. Хітренко

Інститут агроєкології і природокористування НААН

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5532-0413>

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТА ЕКОЛОГІЧНОЇ ОПТИМІЗАЦІЇ ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА

У статті досліджено теоретико-методологічні засади оптимізації природного середовища в умовах зростання антропогенного навантаження та необхідності забезпечення збалансованого природокористування. Розглянуто суперечність між потребою збереження природного середовища та необхідністю інтенсивного використання природних ресурсів для забезпечення суспільного розвитку. Обґрунтовано, що вирішення цієї суперечності можливе шляхом формування раціонально регульованого обміну між суспільством і природою, який поєднує науково обґрунтоване використання ресурсів, охорону навколишнього природного середовища та активне управління природними процесами. Встановлено, що природне середовище є складною динамічною системою, здатною до саморегулювання та підтримання рівноваги, яка може порушуватися під впливом природних і антропогенних чинників. Особливу увагу приділено аналізу природно-антропогенних процесів, що виникають унаслідок нераціональної господарської діяльності та спричиняють деградацію земельних ресурсів, зниження родючості ґрунтів, погіршення якості водних ресурсів, забруднення навколишнього середовища, зниження чисельності біорізноманіття та послаблення здатності екосистем до саморегуляції та самовідновлення.

Досліджено основні аспекти комплексної оптимізації природного середовища, зокрема ресурсний, екологічний та динамічний. Визначено, що ресурсний аспект передбачає раціональне використання природних ресурсів

із урахуванням їх потенціалу та екологічної стійкості, екологічний – встановлення обмежень на господарську діяльність і впровадження природоохоронних заходів, а динамічний – всебічне вивчення та прогнозування природних і природно-антропогенних процесів. Показано негативний вплив сучасних форм природокористування на стан агроландшафтів, зокрема розвиток ерозійних процесів, дегуміфікацію ґрунтів, порушення водного режиму територій та зниження екологічної стабільності агроєкосистем.

Доведено, що оптимізація природного середовища повинна ґрунтуватися на принципах системності, наукової обґрунтованості та еколого-економічної збалансованості. Її метою є досягнення раціонального співвідношення між експлуатацією природних ресурсів, їх охороною та відновленням. Визначено необхідність удосконалення стратегії природокористування, впровадження екологічно безпечних технологій та посилення інформаційного забезпечення управлінських рішень у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Ключові слова: природокористування, природні ресурси, антропогенний вплив, агроландшафти, екологічна рівновага, охорона навколишнього природного середовища, збалансований розвиток, агроєкосистеми, еколого-економічні аспекти, землекористування.